

I G R E

Ujak je napravio tandem. Na tavanu pronašao je bicikl, stari, dodao mu je još neke cevi, bicikl se odjednom izdužio. Ujak je rekao: „To je za ljubavne parove“, ali ga je dao tetkama. Tetke su sele na tandem, ali su se odmah, u dvo-rištu, skrljale. Mlađa tetka pocepala je kajzer-čarape. Ipak tandemi su se naglo proširili po gradu, bez obzira na događaj sa čarapom, tetke su najzad ujednačile rad svojih nogu na pedalama.

Gledao sam predstavu u kojoj se ugasi svetlost a na podiumu se posle pojavi plavokosa devojka u svilenom haljini i lancima. Majka mi je šaputala: „To je Jugoslavija, ali ćuti!“ Predstave održavale su se pre podne, zbog dece. Majka je govorila: „Kad god dođem iz pozorišta, meni je nekako čudno!“ Ili: „Uvek deo mene ostane u pozorišnoj sali!“ Jedan drugi glumac igrao je predstavu u kojoj je glumio dvanaest uloga, među kojima majku i sina što odlazi. Glumac je, menjajući mesta i glas, govorio: „Ti odlaziš, sine moj, sad?“ i: „Da, mati, jer moram!“ Sve to trajalo je jako dugo, glumac se oznojio, ali se posle poklonio. Majka je rekla: „Jadnik!“

Bio je strip, zvao se: „Između poziva i ljubavi.“ U stripu govorilo se o neustrašivom komandantu nemačke podmornice, zaljubljenom u ćerku engleskog konzula. U stripu je bilo mnogo potapanja engleskih brodova, poljubaca, i, uopšte, ratnih strahota. U stripu pominjane su reči kao: „plutokratija“, „srdašce“ ili „federmeser“. Na koricama te iste sveščice nalazio se jedan gardista sa prekrštenim rukama, dosta mlad. Ispod ovog pisalo je: „Naš zarobljeni kralj“. Tetka je čitala čuveni roman u nastavcima: „Grešnica“, veliko delo o spavanju udvoje. Majka je čitala „Glad“ od Knuta Hamsuna, nemačkog špijuna, sa neprijatnim crtežom na koricama. Otac je čitao jednu svoju trgovačku knjigu iz godine 1929, ne

razumevajući ništa. Ja sam čitao poznatu oslobodilačku brošuru „Miki u borbi protiv duhova“, sa učestvovanjem Hromog Dabe, neprijatelja čovečanstva. Deda je čitao ogromnu knjižurinu po imenu „Balkanski rat“. U knjizi nalazilo se sve o Josifu Brodilu, slavenskom kapelniku, autoru „Srpskog potpurija“ a zatim i kompozicije „Srbinovi dani i sni“, umrlom od ratnog štrapa u Kragujevcu, godine 1912. Deda je rekao: „To se zove sviranje!“ Ujak je čitao priručnik „Kako da postanem mađioničar“, sa slikama. Deda je čitao list o raznim narodima prestupima koji se zvao „Obnova“. Govorio je: „Fuj!“ Ja sam čitao neshvatljivu knjigu od Palasio Valdesa, sveščice iz kolekcije „Ružičaste knjige za mladež“, potom knjigu o pretvaranju u patuljke „Karik i Valja“. Tetka je čitala proglas pod naslovom: „Srbi!“ Došao je jedan na biciklu i doneo još neku ceduljicu, koja se zvala: „Rodoljubi!“ Sve što smo čitali stajalo je na stolu, ovo poslednje, međutim, stavili su u rupu ispod parketa, ta daščica je posle škripuckala. Otac je rekao: „Sad ću da vam prevedem ovu vojničku pesmu!“ Pesmu su pevali na radiju, u nemačkom dijalektu. Otac je slušao, gledao u luster i govorio: „To je o nekoj flinti koja se zove Lili Marlen i čeka pred kasarnom svog švalera, ili tako nešto!“ Majka je rekla: „A, tako!“ I posle: „Dobro je što dete ne zna nemački!“ Bile su i druge bezobrazne pesme koje je znao ujak, ali na srpskom. Moj drug zvani Ture imao je uzrečicu u kojoj je govorio pogrđno o svom ocu i sebi lično. Ja sam te iste reči pronalazio po zidovima. Deda je rekao: „Neka čita, ali neka ne ponavlja!“ Ja sam čitao strip o kineskom mudracu sa jednog broda, Šang Linu, koji je govorio: „U knjigama je pisano!“ i slično, sve u neakvim zagonetkama. Otac je dolazio kući vrlo rano, ja sam pitao: „Zašto tata nije u kafani?“ Majka je rekla: „Zabranjeno je izlaženje!“

Išli smo da dočekamo rođaku, rođaka je doputovala na vrhu stvari koje su bile raspoređene u jednom vagonu. Rođaka je rekla: „Napravila sam ovde trpezariju, prosto mi je

žao da je istovarim!" Zatim je rekla: „Teču više nećete videti s obzirom da su ga ustaše zaklali, jadnika!" Neki Cigani ponudili su se da istovare sve ove kredence, majka je rekla: „Nekom rat, nekom brat!" Rođaka je rekla: „Sa mnom ne pošla i Štefica, ali se usput bacila pod voz usled slabih nerava!" Najzad je rekla: „Tamo samo ubijaju, ne znam zašto su mene pustili!" Otac je rekao: „Ja ne znam gde mogu da stanu sve te njene stvari sem u podrum!" Majka je rekla: „Važan je goli život i slično!" Otac je ispričao kako su njegovog prijatelja Samuila Rotnštajna naduvali jednom pumpom za bicikl dok se nije rasprsnuo. Mi smo slušali tajnu radio-stanicu zvanu „London“, stanica je rekla: „Platiće za sve!" Neko je zvonio, mi smo okrenuli dugme na aparatu da zasvira obična muzika, ali to je bio ujak koji je rekao: „Neki ljudi vise na banderama kao mačke i svi su bos!"

Počeli su da dolaze rođaci iz raznih krajeva, rođaci su donosili zavežljaje, neki su bili ogaravljeni po licu. Rođaci su govorili: „Ne znamo šta da kažemo!" Otac je govorio: „Nije važno!" Majka je prostirala duške po parketu, rođaci su počeli da ležu svuda, trebalo ih je preskakati. Jedan je govorio: „Ja imam krevet u obliku aeroplana, crvenog!" Majka je rekla: „Samo kako ću stići da očistim krompir za sve!" Rođaci su sedeli na terasi i gledali u nebo, ne pomerajući se. Otac je govorio: „To je sad tako!" Deda je kazao: „Lepa parada!" Tetke su počele da crtaju pojedine likove iz porodice, njima do tada potpuno nepoznate. Majka je govorila: „Živa glava na ramenu!" Susedi su govorili: „Kod vas je nešto kao internat!" Deda je rekao: „Pa šta?"

Oca su uhapsili zbog značke u reveru. Na znački su bili ukršteni kašika, viljuška i čekić, značka je govorila sve o gvoždarskoj struci, vrlo ozbiljnoj. Onima je najviše smetao čekić, radnički znak, ali kašika i viljuška govorili su nešto suprotno, oca su pustili. Hapsili su i druge, sve zbog nekih značica ili slično. Ujak je rekao: „Ubili su Gombrovića, apo-

tekara!" Deda je rekao: „Odveli su Šternbergove, čak i decu!" Onda je otac rekao: „Ubili su Nikicu, sifon-sodom po glavi, i to oni njegovi, pederi!" Ja sam rekao: „Ubili su sve!" Meni su ubili zeca koji se zvao „Muca“. Zeca su ubili parčetom drveta a zatim napravili paprikaš. Majka je govorila: „Rat je!" Ja sam u školskom hodniku stao u pljuvaonicu. Majka me je nosila do kupatila u naručju, dozivajući u pomoć poslužitelj. Posle su mi nogu oprali, ali ipak.

Ja sam sve stvari podelio na pet delova. Prvi deo zvao se „Krstarica“, drugi „Monopol“ i tako redom. U jednoj kesici držao sam testerice, šrafove i ključeve, to se zvalo „Četvrti deo ili gvozdeni“. Posle sam sve to popisao u jednu knjižicu, knjižicu sam nazvao „Štab“. Deda je našao spisak, u njemu je stajalo: „Dva nemačka vojnika marke *Lineol* kleče i pucaju“, ili: „Jedan Englez u ležećem stavu na gotovs sa okrnjenim šlemom“. Deda se uplašio i knjižicu bacio u šporet. Rekao je: „Zbog tebe da nas sve streljaju!" Ja sam posle počeo da sastavljam i druge spiskove. U spiskove unosio sam imena predmeta kao „vandekoracija“, „slika pradede Vasilija“, „nudlbret, običan“. Voja Bloša rekao je: „Šta će ti to?" Ja sam rekao: „Hoću da znam šta postoji!" Majka je rekla: „Na kraju ćeš poludeti!" Ja sam onda sastavio spisak svih poznatih imena, iz porodice i inače. Deda je rekao: „On radi za Gestapo!" Majka je rekla: „To se ne može preživeti!" Otac je rekao: „Alonzanfandelapatri!"

Rudika Frelih hvalio se da su mu Nemci ubili oca. Rudika je „r“ izgovarao kao „h“, zbog toga zvali su ga „Francuz“, što nije bilo tačno. Rudika je govorio i druge stvari o ubijanju u njegovoj porodici, smešeći se. Jedan drugi tip rekao je: „Moj ćale je puštao gas u cilju uništenja stenica, ali se posle i sam udavio!" Otac je rekao: „Danas su ubili Gavrančića, vođu sokola, moga druga!" Majka je rekla: „Onog trgovačkog pomoćnika koji je dolazio kod gospođe Daroslave zatekao je muž i udario ga sifon-sodom po glavi!" Posle je rekla: „Još

mu je posle i odsekao ono!" Tetke su plakale govoreći razne stvari. Jedna je rekla: „Imperijalizam kao poslednji stepen kapitalizma!" Druga je rekla: „Vatra srca!" Deda je rekao: „Govnarija!"

Ujak je počeo da pljuje krv. Rekao je: „Sad sam nagrabusio!" Ujak je rekao: „Treba mi meda i putera!" Žene, različite, počele su da mu donose najbolju hranu, predratnu. Ujak je jeo sve što su mu donosili a usput opravljao časovnike, vrlo precizno. Ujak je, ležeći u krevetu, pokazivao trik sa parčetom klozet-papira na kome se probuši rupa za prst. Ujak je, neprekidno primajući ženske posetioce, pričao o svom radu na zagrebačkom tramvaju, o glumici Fani Ilerovoj, koju je lično poznao. Ujak je kašljao, jeo potpuno beo hleb sa medom i buterom, i svima pokazivao malu nepristojnu igračku koju je sam napravio. Ujak je izrezivao slike filmskih zvezda iz predratnog časopisa „Panorama", obojenog zeleno, i od toga pravio nešto kao pozorište za mene. Ujakovo pozorište imalo je samo jednu tačku, u kojoj su izrezane glumice dizale noge pomoću nekih končića. Majka je govorila: „Prokleti rat!" Otac je govorio: „Sad ću da napravim stoju na rukama!" Deda je govorio: „Bolje da ćutiš!" Ja sam gledao kroz prozor na „naopački" način: nebo je bilo dole, grad je visio odozgo. Majka je zapomagala: „Presamićuje se dok ne ispadne!" Otac je rekao: „Svako je kovač svoje sreće!"

Došla je jedna kelnerica i rekla: „On mi je napravio dete!" Ujak je rekao: „Nikad je nisam video!" Otac je rekao: „To još ne znači!" Tetke su udarile u plač. Majka je prestala da melje meso i uputila: „Ko je gospođica, ako smem da znam!" Kelnerica je zalupila vratima viknuvši: „Nek vam bude!"

Tetka je ispričala istoriju o nekakvoj operskoj pevačici i zatvoreniku, sakrivenom u jednom bunaru. Bio je još i jedan slikar iz neke crkve, pa zatim sudija, debeo, kojeg je pevačica ubila. Sudija je takođe pevao, sudija se zvao Krsta Ivić, slikara

su zvali Mario. Tada je Ilza Verner izmislila pesmicu „Neću ni za milion!", imala je tanke noge, a zatim je i zviždala, dosta dobro, kao muškarac. Jedan Rus, emigrant, izmislilo je ne-kakvu peć za zagrevanje pomoću izmeta, stvrnutog. Oca su pronašli u nekom tramvaju, nije bio siguran u pogledu adrese. Oca je doveo fudbaler, igrač „BASKA", prijatelj čovečanstva. Fudbaler je rekao: „Nije važno!" Oca su tražili kupci, kupcima su bile potrebne mašine za meso a zatim i šolje, nesalom-ljive. Otac je rekao: „Zar sad?" Kupci su tražili i druge artikle, potom su rekli: „U stvari, je l' mogu da se nabave čaure?" Dolazili su neki ljudi, jedan je imao gitaru, bio je pod-đaćkom kapom. Svirao je „Dubinušku" i pevao, tiho. Govorili su između sebe na prste, mada su bili u istoj sobi. Deda je rekao: „To je bezobrazluk!" Tetke su rekle: „To je igra!" Bile su i druge igre, prave. Jedna je bila u obliku pesmice: „Popeh se na podne, brdo odzvoni" ili slično. To sve znao je jedan drugi, ujak je odmah ove stvari zapisao. Ujak je zapisivao i viceve, vicevi su se zvali „masni". Ja sam napravio rupu na zidu, kroz rupu sam slušao ono što se zbivalo kod gospođe Mare sa modelom za čarape kao nogom. Kod nje dolazili su razni ljudi, ona je govorila: „To mi je brat!" Kroz rupu se čuo razgovor: „Kako vi volite?", i: „Je l' ovako?" Deda je rekao: „Otkud rupa u zidu?" Rupom su se koristili i drugi, naročito tetke. Gospođa Mara govorila je: „Brat mi doneo slaninu!" ili tako nešto. Onda je došao Nikola, naš rođak, šuster i proleterski borac. Nikola je rekao: „Šusternicu ostav-ljam drugima, ja sam spremio komadić sapuna, jedan hleb i knjigu „Šta muškarac treba da zna", pa sada idem!" Majka je rekla: „Je l' znaš kuda ćeš!" Nikola je posle rekao: „Znam!" Ja sam rekao: „Partizanska borba!" Majka je vrisnula: „Sa-čuvaj bože da te neko čuje!" Nikola, sada potpuno opremljen, kazao je: „Strina, ne idem ja da vodim kolo, već u tešku borbu iz koje nema povratka!" Majka je plakala. Otac je rekao: „Alon zanfan!" Deda je rekao: „Imaš li pucu?" Ujak

je rekao: „Čuvaj tintaru!“ Nikola je rekao na kraju: „Zdravstvujte!“

Mi smo počeli da se bavimo novom igrom, otac je to nazivao: „Kućna industrija“. Otac je donosio velike kutije, prepune šibica i one mnogo manje, ali prazne. Iz velikih je šibice trebalo stavljati u male, u svaku tačno po pedeset komada. Otac je podelio posao i nadgledao čitavu stvar govoreći: „Zaradićemo veliku lovu!“ Deda je jedno vreme radio čutke, posle je počeo da se ljuti na monopol zbog suvišnog posla kao i zbog brojanja do pedeset, nepromenljivog. Majka je, brojeći, izgovarala neke stihove Jovana Dučića, odbeglog ambasadora. Tetke su radile čutke, uporno se takmičeći, ali su onda, odjednom, obe pale u nesvest. Deda je rekao: „Zar zbog šibica?“, i: „Majčina im!“ Posle se sve to rasturilo. Deda je uzeo da buši rupice na nekim kartonima, kartoni su služili ko zna čemu. Deda je rekao: „Ovo će biti veliki posao sa zaradom, mada ne znam čemu služi!“ Majka je za karton imala čudnu reč: „Papendekl“. Ja sam od kartona pravio kuće i razne druge stvari, ali ovo je bilo nešto deseto. Ujak je rekao: „Jedna mi nudi da ukucavam roletne, pet dinara komad!“ Deda je kazao: „Donesi!“ Ujak je dovukao gomilu zelenog platna i neke letvice, sve to trebalo ja sastavljati uz kucanje čekića, neizdržljivo. Majka je kazala: „Čime smo mi sve prinuđeni da izdržavamo goli život!“ Susedi su lupali u zid i vikali: „Vi mislite da smo mi od pleha!“ Majka je rekla: „Ljudi imaju pravo“, i: „Prokleta neimaština!“ Ujak je rekao tetkama: „Vi možete da se izdržavate putem izrade natpisa za jedan izlog, fotografski!“ Tetke su rekle: „Kako?“ Ujak je doneo modele raznih rečenica kao: „Što nema u izlogu, ima u radnju“, tetke su ispravljale gramatičke pogreške i pomoću vodenih bojica dale se na posao. Tetke su ranije radile prikaze Bledskog jezera i ostalih, sada su ispisivale slova, međutim odbile su da izrade fašistički natpis „Viktorija“, obavezan za svaki izlog. Ujak je rekao: „E, onda ne znam kako ćete!“ Otac

je rekao: „Jedan šuster traži da mu sastavljamo đonove za sandale od komadića drveta!“ Otac je doneo džak drvenih izrezaka, svi su ponovo počeli da kucaju upropašujući stare stolove, vrlo skupocene. Ja sam od parčića namenjenih nogama porobljenog naroda gradio kulu, kulu su mi srušili da bi završili dnevni plan nove obuće, fašističke. Ujak se udarao po prstima i govorio: „Sve, ali šuster nisam bio nikada!“ Majka je rekla: „Pravi šusteri sada su tamo gde je Nikola, jadnik i junak!“ Hauzmajstorka je pitala: „Da li vi to sve prijavljujete ili ne?“ Otac je rekao: „Ne!“, i izbacio je napolje. Hauzmajstorka je od tada počela da govori: „Dobro jutro, gospon Čosić!“, i slično. Majka je pokušala da napravi šešir od hartije, i to novinske. U početku s majčine glave mogle su da se čitaju rečenice kao „Sevastopolj je pao!“ ili „Mir u Srbiji?“, posle su tetke sve to prefarbale bojama, vrlo živim. Deda je rekao: „Kako vas nije sramota!“ Ujak je počeo da ugrađuje male federe u drvene đonove svojih cipela, govorio je: „Kao da imam krila!“ Njegove dragane pitale su ga: „Otkud vam to?“, ujak je govorio: „Iz Francuske, putem paketa!“ Ujak je na vrhove tetkinih cipela ugradio malu sijalicu, bateriju je smestio u peti, vrlo velikoj. Tetke nisu bog veselosti. Ujak je rekao: „Mogao bih da izmislim vozila kakvih nikada ranije nije bilo!“ Ujak je uzimao delove sa starih bicikla, moje neupotrebljive koturaljke, lavore, sada probušene, i od svega toga sastavljao sedišta koje se kretalo ulicama po svim propisima. Majka je kazala: „Kuda će nas to odvesti?“ Drugi su konstruisali vozila pomoću nekih štapova, ali to je već bilo opasnije.

Ja sam ponovo odbio da jedem supu sastavljenu od zaprške, prepunu grumuljica. Supu su zvali „ajnpre“, majka mi je rekla: „Pravićeš me od blata!“ Još je rekla: „Plakaćeš tamo gde te niko ne bude video!“ To je bilo strašno. Ujak je izvodio pokrete rukama, kao onaj kažiprstom ispod nosa,

to je bilo nešto pornografski. Otac je nosio spisak sa potpisima i sumama priloga za ratnu siročad, u drugom džepu imao je ceduljicu sa mastiljavim znakom petokrake, otac je govorio: „Ko će da dâ nešto za šumske!“ Majka je rekla: „Oćeš da izgubiš glavu!“ Deda je rekao: „Pijane i bog čuva“.

Došao je čovek i rekao: „Dajte mi sada hiljadu dinara a ja ću vam doneti onu slaninu!“ Još je rekao: „Moja je adresa ta i ta!“ Majka je dala hiljadu dinara i otišla na onu adresu, tamo su joj rekli „Ta kuća srušena je još prilikom bombardovanja od strane nemačke sile i sada više niko ne stanuje u istoj!“ Drugi čovek je rekao: „Nabaviću vam šećer u kocki samo mi dajte neko staro odelo a ja ću vam dati svoje ime i broj kuće“. Majka je čoveku dala očeve pantalone, na onoj adresi su rekli: „Mi takvog ne poznajemo, i od nas niko ne trguje pantalonama čak ni sada, u ratu!“ Jedna žena je kazala: „Evo fotografije mogeg muža koji će iz Vrnjačke Banje da donese naročiti aparat za grejanje prostorije, samo prvo treba da mi uplatite dotičan iznos!“ Majka je pogledala u fotografiju i rekla: „Jadni ljudi, čime sve moraju da se bave!“ Majka je dala celu sumu, žena je uzela fotografiju i otišla zauvek. Majka i ujak išli su u prijavni odsek da pakuje adrese nekih ljudi kojima su znali samo imena. U prijavnim odseku bile su kutijice, za svakog čoveka znalo se gde je i šta je, za one koje su tražili majka i ujak nije bilo ničega. Majka je rekla: „Ko me nije video, nije me prevario!“ Ujak je rekao: „Picajzle!“

Otac je nabavljao različite dragocene stvari, majka je govorila: „Možeš li preko svojih veza nabaviti lek „acetilholin“ za jednu moju prijateljicu koja je zivčano popustila?“ Zatim je govorila: „Ako možeš, nabavi negde dva kila masti, bez obzira koliko košta!“ Najzad je pitala: „Možeš li da nabaviš one stvarčice za gospođu Daroslavu, hoće da pokloni mužu za rođendan!“ Otac je govorio: „To sad teže ide!“ Majka je onda rekla: „Nemoj pred detetom!“ Ja sam testerisao jednu

šper-ploču sa nacrtanim Indijancem, ali sam znao sve o predmetima koje je gospođa Daroslava tražila kao rođendanski poklon. Voja Bloša je govorio: „To se navuče i posle se ne dobije dete!“ Ja sam rekao: „Sigurno postoje i neki drugi pronalasci o kojima nemamo pojma!“ Voja Bloša je rekao: „Ne verujem!“ Ja sam rekao: „Ja imam jednu knjigu u kojoj postoje sve stvari sa sličicama i cenom koliko koja košta!“ Gospođica sa prvog sprata nosila je zavoj na nozi, Voja Bloša je rekao: „Svaka koja radi te stvari nosi zavoj, ja sam to utvrdio!“ Ja sam rekao: „Možda je pala!“ Voja Bloša je kazao: „Jes, vraga!“

Došao je pekar i rekao: „Da mi pomognete u lepljenju bonova za racionisanje!“ Deda je odmah počeo da sastavlja male isečke, sve je to lepljeno putem brašna i vode. Ja sam rekao: „Ja sam sakupio poštanske marke sa Jamaike, Novog Zelanda i druge, sada mogu i ove bonove!“ Ja sam se u tome poslao koristio pincetom i lupom, na jednom mestu okrnjenom. Tetke su i dalje lepile seriju „Glumci moga života“, koja je počinjala portretom Tajrona Pauera, veoma nasmejanog. Ujak je pogledao zalepljene bonove i rekao: „Ovo može vrlo lako da se napravi da izgleda kao pravo, ali neka im bude!“ Deda je kazao: „Još i to!“

Dolazila je neka žena, govorila je: „Sad ćemo da vidimo celu istinu!“ Žena je vadila kockice sa sličicama, ređala ih po nekom određenom načinu i pominjala konjičke kapetane, sada već svakako zarobljene. Deda je govorio: „Ma nemoj!“ Ja sam rekao: „Imam i ja kockice sa krstasticama i zauzećem Singapura!“ Majka je kazala: „Šta se ti mešaš!“ Onda je majka rekla: „Meni je najvažnije da saznam kada će prestati sa alkoholom!“ Žena je kazala: „To vam ne mogu ništa reći, nego doći ću u sredu!“ Ujak je rekao: „Postoji čovek koji vidi događaje zagledan u jednu lampu!“ Deda je rekao: „To su laži ili je lampa neka specijalna!“ Ujak je kazao: „U lampi, ali običnoj, čovek vidi različite bitke i poraz okupatorske sile,

sasvim lepo!" Onda je rekao: „Sve to košta pet banke!" Ujak je rekao: „Postoje i drugi ljudi, kao na primer jedan koji meri snagu!" Ujak je kazao: „Samo treba da se udari po jednom kantar u mestu na kome piše: „ovde!" Dolazili su ljudi i govorili: „Zagledajte se u ovu dopisnicu sa mladom kuvaricom i ona će, odjednom, izgubiti svu odeću!" Oni su to izvodili pomoću nekih končića, deda je rekao: „Sram vas bilo!" Isti ljudi su posle vadili drugu dopisnicu sa fotografijom Adolfa Hitlera, vrlo začušanog, umesto ovog pojavljivala se mrtvačka glava. Deda je rekao: „Jeste li vi iz policije?", oni su odgovorili: „Zar mi?" Deda im je onda dao tri banke za sve to.

Otac je donosio cigarete marke „Arda", bugarske. Deda je savijao cigare od nekih sušenih listića, posle je to uvijao u klozet-papir. Hauzmajstor je pušio nešto drugo, to drugo smrdelo je po stepeništu. Voja Bloša rekao je: „Da pokušamo i mi?" Ja sam kazao: „Mene boli stomak!" Voja Bloša rekao je: „Svi puše!" Ali najviše se pušilo preduzeće „Šel" na Čukarici, koje su zapalili američki bombarderi. Deda je rekao: „Alal im vera!" To je bio najveći dim u mom životu, a i inače. Mi smo učili predmet „Poznavanje prirode", posle smo se slikali u dvorištu, za uspomenu. Jedan pop govorio je o nekim događajima u afričkoj pustinji i o jednom lavu. Drugi, u običnom odelu, došao je i rekao: „Vi treba da se trudite u smislu novog poretka!" Deda je to čuo i viknuo: „Fuj!" Dvojica su kazala: „Hajde da idemo zajedno kući!" Jedan me je hvatao laktom oko vrata, drugi me je muvao u slabinu, govorili su: „Mi smo drugari!" Deda ih je sačekao u jednoj kapiji sa nekim štapom i viknuo: „Ja gledam kako ugnjetavate nevino dete koje mi nije ništa!", potom ih je izudarao. Mom drugu Srbi Raduloviću tramvaj je odsekao stopalo, posle je nosio neko veštačko, drveno, ugurano u cipelu. Majka je kazala: „Eto vidiš!" Jedan drugi pomoću vožnje na biciklu izgubio je nogu do kolena, majka je rekla: „Oko tebe sve neki

invalidi!" Ja sam rekao: „Šta mogu!" Naš profesor srpskog jezika Božidar Kovačević recitovao nam je pesmu „Početak bune na dahije", naglašavajući reči kao „Izelice", „Sirotinja raja" ili „Kuka i motika". Posle je rekao: „Narod ie neuništiv!" Rudika Grimelshauzen, sin policajca, ustao je i pitao: „Je l' vi to nešto govorite protiv Nemaca?", profesor Božidar Kovačević rekao je: „Bože sačuvaj!" Otac mi je rekao: „Sad si gimnazijalac, sad gledaj šta ćeš!" Ujak je pitao kako mi se zovu profesorka i ja sam rekao. On je kazao: „Lepo, bogami!" Nama su rekli: „Sad malo nemojte da dolazite u školu usled neprijateljskih napada iz vazduha, pa ćete posle opet!" Mi smo silazili u podrum, majka je, bez obzira na leto, oblačila bundu i drhtala, izgovarajući potpuno nerazumljive reči. Otac je govorio: „Nije to ništa!", i: „Da im mater američku!" Deda je rekao: „Zar njima, koji će nas osloboditi?" Bombe su proizvodile neku muziku prilikom padanja, majka je rekla: „Sahranite me u bundi!" Ja sam otišao da vidim jednu parfimeriju sa rasutim puderom i nekim čovekom, vrlo krvavim, u izlogu. Voja Bloša je rekao: „Hajde da vidimo ona hauzmajstorova creva koja su bila namotana na telefonsku žicu!" Na žici su bili i neki drugi delovi ljudskog tela, sada nerazpoznatljivi. Majka je govorila Folksdoidčeru, organizatoru protiv-avionske odbrane: „Zar zbog vas, šake Švaba, da nas sve pomlate!" On je rekao: „Eto vidite!" Još je rekao: „To su sve sami crnci i oni ne gledaju gde bacaju, šta vam ja tu mogu!"

Opet su leteli avioni američkog porekla. Iz aviona bacali su neke hartijice boje srebra. Deda je dreknuo: „Serem vam se u motore!" Oko kuće padale su krhotine protiv-avionskih granata. Majka je plela jednu cipelu od kanapa, levu. Otac je gledao kroz prozor i vikao: „Nosite se!" Došao je Graca i rekao: „Hajde da sakupljamo šrapnele!" Još je kazao: „Imam da ti pokažem neke sličice!" Na sličicama bili su neki ljudi, potpuno goli, i svi na gomili. Ljudi su bili dla-

kavi. Nemci su uveče priredili svečano pucanje sa svetlećim mecima. Otac je govorio: „Krasno je!“ Tetka je čitala brošuru: „Naš zarobljeni kralj“ i jednu drugu knjigu koja se zvala „Sanjin“. Svi smo spavali na patosu, tetke, otac, majka i još neki ljudi. Ja sam našao gomilu novčanica u blatu. Majka je govorila: „Kupićemo kilo masti!“ Ujak je došao na biciklu i rekao: „Srušili su apoteku Delini!“ Otac je rekao: „Samo polako!“ Majka je šila neke gaće. Deda je navijao radio tražeći stanicu Berominster, da čuje najnovije vesti. Došao je čovek i rekao: „U Kumodražu su zaklali jednog trgovačkog pomoćnika!“ Majka je kazala ocu: „Ne izlazi nigde!“ Otac je odgovorio: „Boli me pištolj!“ Oko meseca pojavio se nekakav krug. Deda je rekao: „Počelo je!“ Drugi čovek došao je i ispričao da je video neke Ruse. Majka je pitala: „Naše ili prave?“ Čovek je kazao: „Ne znam!“ Drugi je rekao: „Neki vataju decu pa od njih prave kobasice!“ Jedan je kazao: „Čuvena partizanska komesarka jaše na konju i seče muda popovima“. Drugi je rekao: „Ima kupleraj sa ženskama od po trinaest godina“. Jedan je govorio: „Dolazi strašni sud, pokaj se!“ Taj je imao bradu. Deda je rekao: „A sad zavežite!“ Majka je kazala: „Zašto ne uzmeš nešto da crtaš?“ Ja sam pitao: „Šta?“ Tetke su rekle: „Bavi se nečim lepim!“ Ja sam pitao: „Zašto?“ Ujak je kazao: „Mogao bi da nađeš neku sekicu!“ Ja sam rekao: „Nije meni to toga!“ Otac je rekao: „Čuo sam da postoje penkala koja se nalaze na ulici, a kad se otvore, eksplodiraju!“ Deda je rekao: „Ja nemam šta da potpišem!“ Majka mi je kazala: „Ne podiži ništa sa zemlje, makar bilo i zlatno!“ Deda je rekao: „Sve su to izmislili Amerikanci i Nemci zajedno!“ Tetke su kazale: „Ali, tata!“ Ujak me je odveo u jednu kafanu sa nekim mladićima koji su pili i govorili nerazumljive stvari, kao na primer: „Još malo!“, ili: „Uskoro će potprašiti pete!“ Iz daljine čula se tutnjava, deda je rekao: „Ruski sveti Ilija!“ Otac me je poveo na ulicu i kazao: „Hajde još malo da se prošetamo po čistom vazduhu

pre nego što zagudi!“ Majka je rekla: „Ja ću ponovo da obučem svoju bundu, bez obzira na podrum!“ Jedan je kazao: „Ja ću se zavući pod krevet i niko me neće isterati, ni mrtvog!“ Tetke su počele da govore nepoznate reči kao: „Staljinove orgulje!“, a zatim to isto, na nemačkom. Otac je izvirivao da shvati ko na koga puca i odakle. Majka je rekla: „Čuvajte mi muža!“ Ja sam vikao: „Ubiće mi jedinog oca!“ On se smejao, ja sam ga vukao za nogavice i slično. Dva borca Dvadeset prve srpske oslobodilačke brigade uletela su oznojena i pitala: „Ko je ovde bivši oficir?“ Moj teča počeo je da plače. Oni su rekli: „Nećemo da streljamo, nego nam treba oficir!“ Teči su natukli šinjel izvučen iz sanduka i na brzu ruku zalepili petokraku zvezdu, teča je rekao: „Ja plačem baš zbog toga!“, i: „Jao, majko moja!“, i: „Nikad vas više neću videti!“ Otac je rekao: „Seronja!“ Jednoga je zrno pogodilo u nogu, ranjenika su doneli tetkama da ga previju. Teča se vratio u podne, veseo, rekao je: „Samo su me upisali u neku knjigu i pustili!“ Teča je o vojsci govorio ovako: „Kažem ja komantu, kaže komant meni“, i slično. Deda je rekao: „Jedi govna!“

PRIREDBE

Pomoću harmonike „Majnel und Herold“ ja sam komponovao dve stvari. Kompozicije su se zvale „Mi smo mladi Titovi junaci“ i „Ruska romansa“, ova druga nije imala nikakvog teksta. Sve to zapisao sam u notnu svesku, odmah iza ispisanih zadataka „Cele note, polovine nota, četvrtine nota“. Deda je pitao: „Šta to čvrčkaš?“ Ja sam rekao: „Muzičke sastave!“ Ja sam napisao i pesmu „Mrak“, o tome šta se zbiva noću, kao i o psima u takvom trenutku. Imao sam

BORA ĆOSIĆ / ULOGA MOJE PORODICE U SVETSKOJ
REVOLUCIJI

BORA ĆOSIĆ

**ULOGA MOJE PORODICE
U SVETSKOJ REVOLUCIJI**